

POKRET POLET

#EY
3A TEBE

SOCIJALNA ZAŠTITA

**Sigurna starost kroz pružanje usluge
pomoći u kući u Opštini Preševo**

Sigurna starost kroz pružanje usluge pomoći u kući u Opštini Preševo

Autor: Viktor Nikolić

Organizacija: Budi Aktivan 16

Mentor: Žarko Šunderić

Rezime

Ovaj dokument analizira značaj i moguće načine uvođenja usluge pomoći u kući u Opštini Prešovo, kao i efekte koje bi uvođenje ove usluge imalo na osobe u stanju potrebe i njihove porodice. Nedostatak ove usluge ostavlja mnoge starije osobe i osobe sa invaliditetom bez potrebne podrške, što povećava rizik od nesreća, pogoršava zdravstveno stanje i dovodi do većih troškova zdravstvenog sistema. Ovakav pristup takođe stvara dodatni stres za porodice korisnika, koje često moraju preuzeti brigu na račun svog ličnog i profesionalnog života.

Uvođenjem usluge pomoći u kući pruža se neophodna podrška korisnicima, što rezultira poboljšanjem kvaliteta života, povećanjem njihove autonomije i osećaja sigurnosti. Takođe, uvođenje ove usluge smanjuje zdravstvene troškove kroz manju potrebu za dugoročnom institucionalnom negom i ukupnim troškovima zdravstvene zaštite, dok istovremeno doprinosi poboljšanju međuljudskih odnosa i opštem blagostanju kroz jačanje socijalne povezanosti. Uvođenje usluge pomoći u kući predstavlja dugoročno održivo rešenje koje će unaprediti kvalitet života korisnika i njihovih porodica, dok istovremeno smanjuje pritisak na zdravstveni sistem.

Uvod

Cilj ovog predloga praktične politike jeste da, kroz zagovarački proces, pruži doprinos u obezbeđivanju sigurnije i prijatnije starosti u Opštini Prešovo uvođenjem usluge pomoći u kući u sistem socijalne zaštite u Opštini Prešovo.

Usluge socijalne zaštite

Socijalna zaštita kroz definisane usluge predstavlja organizovanu društvenu delatnost od javnog interesa čiji je cilj pružanje pomoći i osnaživanje za samostalan i produktivan život u društvu pojedinaca i porodica, kao i sprečavanje nastajanja posledica socijalne isključenosti, odnosno njihovo otklanjanje [1].

Zakon o socijalnoj zaštiti detaljno definiše organizaciju i pružanje socijalnih usluga, uključujući kvalitet usluga, procenu potreba korisnika, transparentnost u radu, formiranje individualnih planova pristupa, poštovanje prava korisnika i druge relevantne odredbe. Sa druge strane, Zakon o lokalnoj upravi omogućava građanima da putem građanske inicijative predlažu Skupštini

jedinice lokalne samouprave donošenje akata koji regulišu određena pitanja u nadležnosti lokalne samouprave, uključujući promene statuta ili drugih akata.

Prema članu 68. Zakona o lokalnoj upravi, lokalna samouprava ima pravo da reguliše usluge socijalne zaštite u skladu sa potrebama svojih građana i zainteresovanih strana. Ovaj član pruža mogućnost građanima da sami pokrenu inicijativu za uspostavljanje određenih usluga socijalne zaštite koje smatraju neophodnim.

Takođe, Zakon o lokalnoj upravi predviđa podršku lokalne samouprave građanima koji nisu u jednakom položaju kao drugi, bilo kroz finansiranje različitih oblika samopomoći, bilo kroz podršku ustanova i socijalno-humanitarnih organizacija. Ova podrška je ključna za osiguranje socijalne pravde i jednakih šansi za sve građane unutar jedinice lokalne samouprave [3].

Primetan je trend povećanog usmeravanja sredstava ka uslugama socijalne zaštite, što lokalnim zajednicama omogućava da ostvare značajan pozitivan uticaj i promene unutar zajednice. Ovo se razlikuje od prethodne prakse koja se oslanjala samo na jednokratne materijalne pomoći kao glavni oblik socijalne podrške građanima kojima je ona potrebna. Prema podacima istraživanja „Mapiranje usluga socijalne zaštite i materijalne podrške“, rashodi za lokalne usluge socijalne zaštite značajno su porasli, pri čemu je broj jedinica lokalne samouprave u Srbiji koje ulažu u ove usluge takođe u porastu.

Ulaganja su povećana za više od milijardu dinara u realnom iznosu, što predstavlja rast od 35,5% u poređenju sa 2018. godinom. Podaci pokazuju da se od ukupno 4,71 milijarde dinara iz budžeta izdvaja za usluge u zajednici, a čak 81,5% tog iznosa namenjeno je za dnevne

usluge. Najzastupljenije usluge u zajednici obuhvataju pomoć u kući za odrasle i starije osobe, dnevni boravak za decu sa smetnjama u razvoju i invaliditetom, kao i uslugu ličnog pratioca deteta. Ovi podaci ukazuju na rastuću potrebu za uslugama socijalne zaštite, što je posledica demografskih promena i starenja stanovništva. Prepoznavanje ove potrebe u okviru sistema socijalne zaštite ključno je za pružanje adekvatne podrške i unapređenje kvaliteta života građana [2].

Istraživanje pod nazivom „Mapiranje usluge socijalne zaštite i materijalne podrške“ navodi podatke da, u proseku, jedinice lokalne samouprave izdvajaju 2,44% lokalnog budžeta za materijalnu podršku. Dok 22 jedinice lokalne samouprave izdvajaju duplo više (4,88%) iz svojih budžeta, među njima su uglavnom opštine koje su najnerazvijenije, gde se nalazi i Preševo, a

dosta manji procenat sredstava je usmeren ka uslugama na lokalnom nivou. Takođe, ovo istraživanje pokazuje da se usluge socijalne zaštite pružaju u 142 od 145 opština i gradova u Srbiji i da, i u opštinama gde postoji samo jedna usluga, najčešće je to usluga pomoći u kući [2].

Usluga pomoći u kući

Usluga pomoći u kući je usluga socijalne zaštite koja se pruža osobama koje ne mogu same da zadovolje svoje osnovne životne potrebe. Usluga obuhvata organizaciju prehrane, obavljanje kućnih poslova, održavanje lične higijene i/ili druge svakodnevne potrebe. Uslugu pružaju licencirani pružaoci usluga socijalne zaštite, a oni mogu biti: domovi socijalne zaštite, centri za pomoć u kući, udruženja, agencije, verske zajednice i druga pravna ili fizička lica.

Više o samoj usluzi „pomoć u kući“ možemo saznati iz istraživanja od strane Kontakt organizacije civilnog društva (KOCD) u okviru projekta „Inicijativa za praćenje socijalne politike“, gde se ispituje primena Zakona o socijalnoj zaštiti i sprovodi analiza troškova i koristi usluge pomoći u kući namenjene starim licima. Analiza je obuhvatila 16 gradova/opština sa 87 stručnjaka i 229 starih lica.

Analiza troškova i koristi je pokazala da je ova usluga isplativa za sve starije osobe čije zbrinjavanje kroz povremenu podršku može biti realizovano u kućnim uslovima. Ova usluga ne zahteva infrastrukturna ulaganja i ima neuporedivo niže troškove funkcionisanja, a sa socijalnog aspekta je prihvatljivija, jer stara osoba ostaje u svom socijalnom okruženju. Skoro 35% ispitanika se oseća u potpunosti samostalnije, dok se blizu 50% ispitanika oseća delimično samostalnije u svakodnevnom životu od kada koriste uslugu pomoći u kući [4].

Preko 90% starijih članova zajednice u Preševu je istaklo da se osećaju sigurno u prisustvu lica koja pružaju uslugu pomoći u kući. Negovateljice imaju i informativnu ulogu, gde informišu stare o svim uslugama i pravima koje mogu da ostvare kako iz oblasti socijalne zaštite, tako i iz drugih oblasti. Sve gorenavedeno u velikoj meri utiče na kvalitet života.

Pokazatelj efikasnosti pružanja usluge pomoći u kući je jedinični trošak po satu koji se izračunava na osnovu podataka o rashodima, korisnicima, vrsti usluge koja se pruža i na osnovu vremena pružene usluge tokom godine. U proseku u Srbiji sat pružene usluge je koštao 405 dinara i on određuje kvalitet usluge - ako je cena sata mala, kvalitet usluge je vrlo nizak, na osnovu podataka iz istraživanja 2021. godine u okviru mapiranja usluga i materijalne podrške u jedinicama lokalne

samouprave. Takođe, cena zavisi i od lica koja su angažovana za obavljanje usluge, bilo da su to medicinske sestre ili obučene negovateljice [2].

U procesu pripreme za uvođenje usluge pomoći u kući, nevladina organizacija „Budi Aktivan 16“ iz Preševa dala je značajan doprinos. Organizacija je sprovela obuku za 10 žena iz okoline Preševa, pružajući im potrebna znanja i veštine koje će koristiti pružajući pomoć starijim licima kroz ovu uslugu. Pored obuke, organizacija je redovno vodila razgovore sa građanima i građankama Preševa, kao i sa istaknutim predstavnicima lokalne zajednice kako bi istražila njihove stavove o uvođenju ove važne usluge.

Istraživanje je pokazalo da, kako građani, tako i donosioci odluka smatraju da je pomoć u kući neophodna za unapređenje solidarnosti i odnosa prema starijim osobama u Opštini Preševo. Projekat uvođenja usluge pomoći u kući nastoji da putem razgovora sa donosiocima odluka i nosiocima drugih aktivnosti proširi svest o značaju i koristima ove usluge za lokalnu zajednicu.

Konačni cilj projekta je da Opština Preševo započne sa finansiranjem usluge pomoći u kući, kako bi stariji stanovnici ove opštine mogli da dobiju adekvatnu negu i podršku koja im je potrebna.

U radu su korišćeni podaci iz istraživanja, strategija, kao i istraživanja OCD Ahondroplazije [11] koje se sastoji od anketnih podataka, fokus grupa, ali i drugih relevantnih istraživanja. Dat je poseban osvrt na fizičku pristupačnost objekata od javnog značaja.

Opis problema i kontekst

Starenje stanovništva je jedan opšti trend koji zahvata celu Evropu, pa tako i Srbiju. Prirodni priraštaj je veoma nizak, a u većini opština je i negativan, što znači da veći broj ljudi umre tokom jedne godine nego što se mladih rodi [5]. Pored toga, dolazi i do produženja životnog veka ljudi, usled čega se populacija starih ljudi povećava. Podaci pokazuju da je udeo starih od 65 godina u ukupnoj populaciji Srbije veliki i iznosi više od 17%, što je stavlja na mesto jedne od najbrže starećih populacija u Evropi. Samim tim, veliki broj starijih ljudi se nalazi u stanju potrebe za pomoći oko obavljanja osnovnih aktivnosti, kako bi zadovoljili svoje potrebe. Usled opadanja fizičkih i mentalnih funkcija, ljudima se smanjuje kapacitet da obavljaju neke aktivnosti kao što su plaćanje računa i mesečnih troškova, odlazak u nabavku, posećivanje lekara kako bi dobili

adekvatnu brigu i negu, izvršavanje osnovnih kućnih aktivnosti, održavanje doma, priprema hrane i slično.

Pored koristi koje bi ova usluga donela ljudima kojima je potrebna, treba istaći i njen pozitivan uticaj na njihov mentalni i emocionalni razvoj. Negovateljice koje bi ih redovno obilazile i posvećivale im pažnju bi im pružile osećaj brige i podrške, čime bi zajednica pokazala da im je stalo do njih i da zaslužuju da im se uzvрати sav njihov dosadašnji trud i doprinos. Posebno se to odnosi na samačka domaćinstva u ruralnim područjima, koja su udaljena od većih gradskih centara i često nemaju pristup istim resursima kao ostatak stanovništva.

Takva situacija dodatno podstiče migraciju mladih i članova porodice ka većim gradovima ili čak u inostranstvo, gde se nadaju boljem životnom standardu. Prema podacima, 4,2% stanovništva emigrira u druge zemlje, dok oko 150.000 ljudi trajno menja mesto stanovanja. Takođe, postoji značajan broj ljudi koji putuju na nedeljnom ili mesečnom nivou zbog posla ili školovanja [7]. U takvim situacijama, roditelji i stariji članovi ostaju sami. Kroz uvođenje usluge pomoći u kući u Preševu smanjiće se stigmatizacija starih i širiće se pozitivne vrednosti kroz primere brige i nege starih ljudi. Takođe, uvođenjem ove usluge bi se vršila prevencija i ranije dijagnostikovanje nekih zdravstvenih problema, čime bi se skratio period koji stariji ljudi provode u sistemu zdravstvene zaštite i smanjili troškovi po tom osnovu.

Ova usluga bi naglasila da je važno da stariji članovi zajednice ne budu zaboravljeni. Implementacijom ove usluge pokazali bismo da brinemo o ovoj osetljivoj grupi u našoj zajednici i pružili bismo im adekvatnu negu koja im je potrebna. Važno je da shvatimo da sve promene koje uvodimo sada činimo za budućnost, jer svi ćemo jednog dana ostati stariji i možda će nama ili našim bližnjima biti potrebna pomoć i podrška.

Pozadina problema

U Opštini Preševo nedostaje usluga pomoći u kući koja bi pružala negu i podršku starijim osobama kojima je ona potrebna. Implementacija ove usluge značajno bi unapredila sigurnost i kvalitet života starijih građana, smanjila bi stres za sve članove društva i rasteretila porodice koje brinu o starijima. Takođe bi doprinela smanjenju ekonomskog pritiska na porodice i povećanju zadovoljstva i blagostanja u zajednici.

Opština Preševo je jedna od retkih u Srbiji koja još uvek nije uspostavila uslugu pomoći u kući za starije stanovnike. Prema podacima, pomoć u kući se već pruža u 124 od 145 lokalnih samouprava u zemlji. Do sada nije bilo dovoljno političke volje za uvođenje ove usluge u Preševu.

Trenutno, većina sredstava iz budžeta Opštine Preševo za socijalnu zaštitu usmerava se ka materijalnim davanjima. Na primer, budžet za socijalnu zaštitu u 2021. godini iznosi 5,1 milion dinara, od čega je 600.000 dinara iz opštinskog budžeta, dok se 4,5 miliona dinara obezbeđuje putem namenskih transfera.

Uvođenje usluge pomoći u kući bi trebalo da bude prioritet kako bi se obezbedila adekvatna nega i podrška starijim osobama u Opštini Preševo, doprinoseći tako boljem kvalitetu njihovog života i opštem blagostanju zajednice [2].

Sadašnji status problema

Zakonom o socijalnoj zaštiti su uređene usluge koje se pružaju u sistemu socijalne zaštite. Prema zakonu je definisano da se finansiranje odvija većinskim delom iz lokalnog budžeta, uz moguće korišćenje namenskih grantova za socijalnu zaštitu od strane države. Finansiranje se može jednim delom osloniti na participaciju donatora, partnerstava i saradnji koje su sklopljene od strane lokalne jedinice sa drugim licima. Lokalna samouprava ima mogućnost da uređuje usluge prema njenim potrebama i ciljevima. Shodno tome, što se tiče pravne regulative usluga pomoći u kući, ona je uređena Pravilnikom o bližim uslovima i standardima za pružanje usluge socijalne zaštite. Ovim pravilnikom se definiše da je usluga pomoći u kući dostupna deci, odraslima i starijima koji imaju ograničenja fizičkih i psihičkih sposobnosti usled koji nisu u stanju da nezavisno žive u svojim domovima bez redovne pomoći u aktivnostima dnevnog života, nege i nadzora i da je u tim situacijama porodična podrška nedovoljna.

Kada je reč o usluzi pomoći u kući, ona je orijentisana na održavanje i unapređivanje kvaliteta života lica. Pravilnikom se definiše da se usluge pružaju s obzirom na procenu potreba korisnika. Neke od aktivnosti su: pomoć u obezbeđivanju namirnica za ishranu, pomoć u održavanju lične higijene i higijene stana, pomoć u zagrevanju prostorija (loženje vatre, nabavka drva, čišćenje peći), pomoć u zadovoljavanju socijalnih, kulturno-zabavnih i drugih potreba (pomoć pri kretanju unutar i van kuće, nabavka knjige). Takođe, usluga pomoći u kući podrazumeva i pomoć u obezbeđivanju različitih vrsta usluga (popravljanje vodovodnih, električnih i drugih instalacija,

stolarije, uređaja za domaćinstvo itd.), nabavki i nadgledanje uzimanja lekova i primenu saveta koji su propisani od strane medicinskih stručnjaka. Takođe, usluga pomoći u kući obuhvata i saniranje manjih povreda korisnika i njihovu negu, kontrolu vitalnih funkcija (krvni pritisak, nivo šećera u krvi...).

Posebni minimalni strukturalni standardi za uslugu pomoći u kući definišu da aktivnosti u okviru ove usluge realizuje negovateljica - domaćica koja je završila obuku po akreditovanom programu za pružanje usluge pomoći u kući. Ova obuka mora biti organizovana na način koji treba da adekvatno pripremi osobu da obavlja poslove pružanja usluga u okviru socijalne zaštite. Pružalac usluge angažuje stručnog radnika kao lice koje je odgovorno za procenu potreba korisnika i koordinaciju rada negovateljica, kako bi se pružao adekvatni kvalitet usluge [8].

Ova usluga je namenjena licima koja imaju više od 65 godina starosti i koja su u stanju potrebe, a imaju previvalište na teritoriji Opštine Preševo. Građani Preševa sve više postaju

svesni značaja usluge pomoći u kući. To su i pokazali u uličnoj akciji koja je bila organizovana od strane Odbora za ljudska prava na štandu u glavnoj ulici, a uz podršku Ministarstva spoljnih poslova Švajcarske. U ovoj akciji, stanovnici su ispisali svoje zahteve na razglednici sa natpisom „Moje pravo na promenu, ne na pomak“, gde su zahtevali pravo na socijalnu pomoć, dodatak za pomoć i negu, osposobljavanje za rad i uslugu pomoći u kući. Ovi zahtevi su poslani Ministarstvu za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja i simbolizuju jasan stav građana Opštine Preševo i potrebu za uvođenjem elementarnih usluga socijalne zaštite [9].

Uporedna praksa iz zemalja EU ili regiona

Kao što je ranije naglašeno, usluga pomoći u kući ima mnoge prednosti koje su prepoznate na globalnom nivou. Pružanje pomoći u kućnim uslovima ne samo da omogućava emocionalnu i fizičku udobnost osobama koje su bolesne, već i omogućava da budu u svom domu, gde većina ljudi želi da bude kada se ne oseća dobro. Istovremeno, izbegava se hospitalizacija i povećanje troškova institucionalne nege.

Odgovaranje na ove osnovne ljudske potrebe putem usluga pomoći u kući izazvalo je značajnu pažnju, posebno u zemljama Evropske unije. Demografski, epidemiološki, socijalni i kulturni trendovi u evropskim zemljama kreću se ka promeni tradicionalnih obrazaca brige i nege. Struktura porodice se menja, što utiče na način zadovoljavanja potreba članova porodice. Sve

više ljudi napušta tradicionalni model višečlane porodice u kojoj mlađi članovi brinu o starijima, dok stariji postaju zavisniji od drugih sistema podrške.

U situacijama kada starije osobe ne dobiju adekvatnu negu, može doći do nekontrolisanog razvoja hroničnih bolesti i invaliditeta. Ove promene u potrebama i društvenoj strukturi zahtevaju drugačiji pristup. Fokusiranje samo na lečenje bolesti više nije dovoljno; potrebno je usmeriti se na prevenciju kako bismo delovali u ranim fazama problema.

Sistem pružanja usluge „Pomoć u kući“ u zemljama Evropske unije može se razlikovati po organizaciji, finansiranju i implementaciji. Nemačka ima sistem osiguranja za dugotrajnu negu koji finansira putem obaveznog osiguranja za dugotrajnu negu, koje je deo zdravstvenog osiguranja. Osiguranje pokriva širok spektar usluga, uključujući pomoć u kući, dnevne centre i staračke domove. Korisnici mogu da biraju između novčane pomoći, pomoći u naturi ili kombinaciju oba. Izražena je i fleksibilnost u izboru usluga koje omogućavaju korisniku da prilagode pomoć svojim potrebama [12].

Holandija je svoje usluge orijentisala na potrebe korisnika koje se finansiraju kroz obavezna osiguranja lokalnih i državnih fondova. Postoji veliki broj privatnih i javnih pružalaca usluga koji rade u sinergiji. Ovaj pristup je orijentisan na korisnika i omogućava prilagođavanje usluga specifičnim potrebama i željama korisnika. Redovno plaćanje i evaluacija usluga osigurava visok standard nege [12].

Finska svoj sistem, koji se finansira iz državnih budžeta, lokalnih poreza i individualnih uplata korisnika, zasniva na visokom nivou profesionalizma i dostupnosti. Sistem visokog obrazovanja i obuke za negovateljice osigurava kvalitet i profesionalnu negu. Ravnomerna dostupnost usluge čak i u ruralnim područjima osigurava da svi građani imaju pristup potrebnoj pomoći [12].

Švedska ima integrisani sistem socijalnih i zdravstvenih usluga koje se finansiraju putem lokalnih poreza uz podršku državnih budžeta. Lokalne samouprave su odgovorne za organizaciju i pružanje usluga, što uključuje zdravstvene usluge, socijalnu pomoć i pomoć u kući. Integracija zdravstvenih i socijalnih usluga omogućava celovit pristup nezi, smanjujući potrebu za hospitalizacijom. Takođe, u zemlji postoji razvijena mreža profesionalnih negovatelja i volontera koji pružaju podršku [12].

Danska ima decentralizovan sistem sa fokusom na prevenciju, koji se finansira iz lokalnih i državnih budžeta, sa značajnim ulaganjem u preventivu i rano otkrivanje problema, i koji smanjuje

dugoročne troškove i povećava kvalitet života. Lokalni centri pružaju širok spektar usluga, uključujući redovne posete, zdravstvenu negu i pomoć u svakodnevnim aktivnostima. Takođe, potencira se koordinacija i saradnja između različitih službi [12].

Što se tiče uporedne prakse uređenja usluge pomoći u kući u regionu, možemo navesti Opštinu Tivat koja je uspešno realizovala uslugu pomoći u kući koja obuhvata 36 lica iz 27 domaćinstava. Svaki korisnik ima pravo na 16 sati na mesečnom nivou, a celokupni projekat je finansiran i podržan od strane Opštine Tivat. Opština Tivat je organizovala uslugu tako da se lica mogu obratiti centru za socijalni rad ukoliko se nađu u stanju potrebe za kućnom negom, a nakon toga, nadzor nad izvršavanjem usluge vrši Crveni krst. Crveni krst je dobio putničko vozilo od opštine kako bi mogao u kontinuitetu da pruža uslugu. Za obavljanje ove usluge, angažovane su tri geronto-domaćice i jedna koordinatorica. S obzirom na to da se povećao broj korisnika, Opština je finansirala obuku za licenciranje još dve geronto-domaćice, jer, po Zakonu o socijalnoj zaštiti, jedna geronto-domaćica može da pruža uslugu za deset korisnika. Pravo na korišćenje usluge korisnicima se odobrava na osnovu rešenja Centra za socijalni rad, a Opština dalje postupa u sferi izmirivanja troškova. Ovom uslugom, Opština je targetirala grupu lica starijih od 67 godina, koja se nalaze u stanju potrebe i čija primanja ne prelaze 800 evra mesečno [10].

Takođe, postoji primer Crvenog krsta Grada Tuzle koji je pokrenuo uslugu nege i pomoći u kući uz finansijsku podršku švajcarskog Crvenog krsta u Bosni i Hercegovini. Ovaj program je započeo 2013. godine nakon potpisivanja memoranduma sa Centrom za socijalni rad i Domom zdravlja „Dr. Mustafa Šehović“ Tuzla. Od 2017. godine, značajna sredstva su izdvajana iz budžeta Grada Tuzle za implementaciju ove usluge, dok je Crveni krst sufinansirao program. Pravila i odredbe za pružanje ove usluge definisane su Pravilnikom o utvrđivanju kriterijuma, merila i postupaka za članove Crvenog krsta koji pružaju uslugu pomoći i nege u kući, usvojenim na sednici predsedništva Društva Crvenog krsta 30. oktobra 2018. godine. Ovaj Pravilnik propisuje da se nega pruža starijim osobama i parovima kojima je potrebna zdravstvena, individualna, socijalna ili kućna pomoć. Takođe, usluga je namenjena osobama koje su izgubile sposobnost da se samostalno brinu o sebi, a nemaju nikoga drugog da brine o njima, kao i osobama koje su društveno izolovane ili pate od hroničnih bolesti. Negu pružaju odgovorne medicinske sestre, lekari, obučene negovateljice/negovatelji i edukovani volonteri. Različite vrste nege obuhvataju medicinsku negu, osnovnu individualnu negu, pomoć u kući i društvenu pomoć [11].

Posledice neresavanja problema

U situaciji nedostatka usmeravanja resursa i nedovoljnog prepoznavanja potrebe za brigu o starijima od strane zajednice i sistema socijalne zaštite, mogu se javiti višestruke posledice kako za zajednicu tako i za starije osobe. Prvenstveno, može doći do socijalne degradacije i

izolacije starijih članova društva, što može znatno povećati depresiju i negativno uticati na njihovo opšte psihofizičko stanje zbog nedostatka usluge pomoći u kući.

Povezana sa socijalnom degradacijom i izolacijom je opšta atmosfera unutar porodica i teret koji one nose prilikom brige o starijim članovima. U takvim situacijama, odrasli članovi porodice mogu biti opterećeni finansijski, emocionalno i fizički. To može dovesti do odluke da unajme negovateljice koje će brinuti o starijima dok su oni odsutni zbog posla ili drugih obaveza. Međutim, kvalitet usluge koju stariji dobijaju u takvim situacijama često je upitan, jer negovateljice često nemaju stručnu superviziju koja bi garantovala kvalitet pružene nege.

Dodatno, javlja se i socijalna nejednakost u društvu, jer oni koji mogu da priušte privatne usluge pomoći u kući imaju pristup tim uslugama, dok oni manje imućni a sa istinskom potrebom za ovim uslugama često ostaju bez njih. Ovo može dodatno probuditi jaz između bogatih i siromašnih.

Rešavanje ovih problema zahteva sistemski pristup i bolju organizaciju sistema socijalne zaštite kako bi se osiguralo da svi stariji i njihove porodice dobiju adekvatnu podršku i negu koja im je potrebna.

Odsustvo adekvatne usluge pomoći u kući ima ozbiljne posledice po zdravlje starijih građana, što može rezultirati lošom ishranom, nedostatkom higijene, padovima i povredama. Ovi faktori često dovode do komplikacija i povećanog opterećenja zdravstvenog sistema, kao i porodica koje brinu o starijima. Nedostatak pravovremene medicinske intervencije može dalje povećati zdravstvene troškove i dovesti do ekonomskih gubitaka za Opštinu Preševo, dok odsustvo odraslih iz porodica sa posla može smanjiti produktivnost.

Nedostatak usluge pomoći u kući u Opštini Preševo takođe može imati šire političke posledice na lokalnom nivou, posebno u kontekstu demografskih promena i depopulacije ruralnih područja. Starenje stanovništva može dovesti do smanjenja političke moći i uticaja ovih regiona u lokalnoj samoupravi, što može izazvati nezadovoljstvo među stanovništvom zbog nedostatka poštovanja političkih vrednosti kao što su solidarnost, pravednost i briga o socijalno ugroženim grupama.

Rešavanje ovih problema zahteva politički angažman i liderstvo lokalnih vlasti kako bi se prepoznala važnost ovih pitanja i preduzele odgovarajuće akcije za poboljšanje situacije starijih i nemoćnih u Opštini Preševo. Ključno je da lokalne vlasti pokažu da su svesne ovih izazova i spremne da deluju u cilju očuvanja održivosti zajednice i poboljšanja kvaliteta života najugroženijih članova.

Predlog za rešavanje problema

Uvođenje usluge pomoći u kući u sistem socijalne zaštite Opštine Preševo može se ostvariti kroz nekoliko ključnih koraka. Prvo, Opština treba da donese formalnu odluku o uvođenju ove usluge u sistem socijalne zaštite. Nakon toga, neophodno je da se usluga integriše u pravni okvir Opštine, što podrazumeva prilagođavanje opštinskih propisa i procedura putem izmena statuta ili drugih relevantnih pravnih akata.

Nakon uspostavljanja pravnog okvira, sledeći korak je izbor licenciranog pružaoca usluge pomoći u kući koji će biti odgovoran za njen efikasan i kvalitetan rad. Ova usluga bi trebalo da bude podržana finansijski, a Opština može aplicirati za namenski transfer sredstava kod Republike Srbije putem relevantnih institucija kao što su ministarstva, agencije ili fondovi.

Paralelno sa ovim procesima, važno je sprovesti informisanje javnosti o novoj usluzi i aktivno raditi na njenom promovisanju. Cilj ovih aktivnosti je da se što više građana informiše o usluzi i njenim beneficijama, kako bi je koristili u što većem obimu. Promocija može obuhvatiti različite medijske kampanje, informativne brošure, kao i direktnu komunikaciju sa građanima putem lokalnih zajednica i institucija.

Ovaj proces omogućava ne samo informisanje potencijalnih korisnika usluge, već i drugih zainteresovanih strana koje mogu biti donatori ili finansijski podržati implementaciju ove važne socijalne usluge.

U procesu pružanja usluge pomoći u kući, Centar za socijalni rad bi identifikovao starije članove zajednice koji imaju potrebu za ovom vrstom podrške, na osnovu čega bi odredio broj časova nedeljno koje bi negovateljice trebalo da provedu kod svakog korisnika. Negovateljice bi bile angažovane preko licenciranog pružaoca usluga koji bi bio odgovoran za kvalitet pružene usluge, dok bi Centar izdavao rešenja o pružanju usluge na osnovu evidentiranih potreba korisnika u zajednici.

U ovom procesu, pružalac usluga bi bio odgovoran za podršku kako starijim osobama, tako i negovateljicama, omogućavajući im da efikasno obavljaju svoje dužnosti. Centar za socijalni rad bi imao ulogu koordinacije sa drugim relevantnim institucijama, poput domova zdravlja, radi kontinuiranog usavršavanja i unapređivanja njihovih veština. Moguće je organizovati radionice i savetovanja u saradnji sa drugim organizacijama i obrazovnim ustanovama kako bi se osiguralo stalno usavršavanje veština negovateljica.

Negovateljice koje bi pružale ovu uslugu već su prošle obuku za izvršavanje ovih poslova, i svojim radom bi doprinele poboljšanju kvaliteta života starijih sugrađana u Opštini Preševo. Kroz kampanje na teritoriji Preševa i dodatno isticanje ove usluge u medijima, širila bi se svest o značaju pomoći u kući, što bi povećalo podršku i jačalo koheziju i solidarnost unutar društvenih kategorija.

Uvođenje ove usluge bi finansijski bilo podržano kroz redovna sredstva iz budžeta Opštine, ali i apliciranjem za donacije ili grantove iz fondova namenjenih socijalnoj zaštiti. Partnerstva sa drugim institucijama, privatnim sektorom i organizacijama bi omogućila dugoročnu održivost usluge. Kontinuirana edukacija javnosti o pravima i potrebama starijih osoba bi osigurala podršku i razumevanje za njihove potrebe.

Kroz ove korake, uvođenje usluge pomoći u kući bi postalo integrativni deo socijalne zaštite Opštine Preševo, pružajući podršku i negu onima kojima je to najpotrebnije.

Preporuke

1. Uspostavljanje međuinstitucionalne komunikacije između lokalnih donosioca odluka, uključujući članove Skupštine opštine Preševo i predstavnike Centra za socijalni rad (CSR), ključno je za postizanje saglasnosti i podrške oko uvođenja usluge pomoći u kući, kao i za osmišljavanje efikasnog sistema njenog funkcionisanja. Organizacija nevladine organizacije "Budi aktivan 16" iz Preševa može imati značajnu ulogu u ovim komunikacionim procesima zahvaljujući svom iskustvu i poznavanju lokalnih potreba.
2. Neophodno je pregledati postojeće opštinske propise kako bi se omogućila pravna integracija usluge pomoći u kući. Ukoliko je potrebno, treba izvršiti neophodne izmene i dopune propisa kako bi se uskladila sa nacionalnim zakonodavstvom koje reguliše socijalne usluge. Ovo podrazumeva kreiranje specifičnih opštinskih odluka i pravilnika

koji će detaljno definisati kriterijume, standarde i procedure za pružanje ove usluge. Predlog pravilnika i modela odluke o socijalnoj zaštiti može se naći na sajtu „[Stalna konferencija gradova i opština](#)“ [13].

3. Nakon donošenja odluke o uvođenju usluge pomoći u kući, ključan korak je implementacija. To uključuje izbor licenciranog pružaoca usluge pomoć u kući putem transparentnog javnog konkursa ili tendera, zasnovanog na jasno definisanim kriterijumima. Ovaj pružalac usluge treba da ispuni sve profesionalne standarde i adekvatno odgovori na potrebe korisnika.
4. Veliku prednost predstavlja činjenica da već postoje obučene negovateljice u Preševu, koje su stekle sertifikate od strane organizacije Caritas u okviru ranijih projekata organizacije „Budi aktivan 16“. Angažovanjem ovih lokalnih negovateljica, licencirani pružalac usluge može brzo i efikasno implementirati uslugu uz visok kvalitet pružanja. Ovo je posebno važno za smanjenje logističkih izazova i troškova, kao i za korišćenje već dostupnih lokalnih resursa. Takođe, angažovanjem lokalnih negovateljica doprinosi se smanjenju nezaposlenosti i pruža se prilika za zapošljavanje stanovnika Preševa.
5. Nakon implementacije, ključno je obezbediti stabilnu finansijsku konstrukciju za održavanje usluge. Opština treba da pripremi detaljan budžetski plan i opravdanje zašto je ova usluga neophodna, kako bi aplicirala za namenski transfer sredstava kod nadležnih republičkih institucija. Pored budžetskih sredstava, moguće je istražiti i druge izvore finansiranja kao što su donacije od privatnih lica, sponzori, kao i mogućnost doplate od strane korisnika za dodatne usluge ili pogodnosti.
6. Važan korak ka uspešnoj implementaciji je i široka promotivna kampanja koja će informisati građane o novoj usluzi, njenim prednostima i načinima korišćenja. Organizacija „Budi aktivan 16“ može aktivno učestvovati u ovim aktivnostima, koristeći svoje resurse i mreže za širenje informacija i podizanje svesti o značaju pomoći u kući.
7. Kontinuirano praćenje i evaluacija usluge su ključni za prilagođavanje i unapređivanje usluga kako bi bolje odgovarale potrebama zajednice. Redovni izveštaji pružaoca usluge, povratne informacije od korisnika i periodične evaluacije od strane opštinskih službi omogućiće prilagodbe koje su potrebne za kontinuirano poboljšanje kvaliteta usluge.

8. Kao poslednji korak, važno je razvijati modele diversifikacije izvora finansiranja, uključujući lokalne budžete, donacije, partnerstva sa nevladinim organizacijama i privatnim sektorom, kao i modele doplate od strane korisnika prema vrsti pružene usluge. Takođe, obuka i podrška osoblju koje pruža uslugu su od suštinskog značaja za održavanje visokog kvaliteta i kontinuiteta usluge.

Implementacija ovih preporuka će značajno doprineti stvaranju održivog i efikasnog sistema pomoći u kući u Opštini Preševo, što će direktno unaprediti kvalitet života starijih osoba i drugih ranjivih grupa u lokalnoj zajednici. Ova inicijativa će takođe sekundarno uticati na kvalitet života građana koji se brinu o ovim licima.

Nevladina organizacija „Budi Aktivan 16“ može odigrati ključnu ulogu kao partner u ovom procesu, pružajući podršku u komunikaciji, analizi, promociji i implementaciji usluge. Njihovo lokalno iskustvo i angažman mogu značajno doprineti uspehu uvođenja i održavanja ove važne socijalne usluge.

Ovaj integrativni pristup će osigurati da usluga pomoći u kući bude adekvatno prilagođena potrebama zajednice i da kontinuirano unapređuje svoje funkcije u skladu sa povratnim informacijama korisnika i evolucijom lokalnih potreba. Sveobuhvatna podrška lokalnih institucija, nevladinih organizacija i građana će zajedno doprineti stvaranju inkluzivnog i podržavajućeg okruženja za sve građane Opštine Preševo.

Zaključak

Uvođenjem usluge pomoći u kući, građani Opštine Preševo dobiće ključnu podršku koja će im omogućiti značajno poboljšanje kvaliteta života, veću autonomiju i osećaj sigurnosti. Ova inicijativa će posebno olakšati svakodnevne aktivnosti starijim osobama i onima sa smanjenom pokretljivošću, smanjujući stres i rizik od nezgoda. Pored praktične pomoći, pomoć u kući pruža i važnu emotivnu podršku, umanjujući osećaj izolacije i povoljno utičući na mentalno zdravlje korisnika. Investiranje u ovu uslugu može dugoročno smanjiti potrebu za institucionalnom negom, što dovodi do smanjenja ukupnih troškova zdravstvene zaštite. Takođe, ova inicijativa može unaprediti međuljudske odnose i ojačati osećaj zajedništva, što dodatno podiže opšte blagostanje u našoj zajednici.

S druge strane, nedostatak usluge pomoći u kući izložio bi mnoge naše sugrađane poteškoćama u obavljanju osnovnih svakodnevnih aktivnosti. To bi moglo dovesti do povećanog rizika od padova i drugih povreda, kao i pogoršanja opšteg zdravstvenog stanja korisnika. Nedostatak adekvatne podrške takođe bi mogao povećati stres za porodice korisnika, koje bi morale preuzeti veći teret brige, često na štetu svog ličnog i profesionalnog života. Bez usluge pomoći u kući, verovatno bi došlo do porasta prijema u bolnice i dugoročne zdravstvene ustanove, što bi dodatno opteretilo zdravstveni sistem i umanjilo kvalitet života korisnika. Osim toga, nedostatak ove podrške mogao bi dovesti do slabljenja socijalne povezanosti i solidarnosti unutar zajednice.

Zbog toga, uvođenje usluge pomoći u kući predstavlja dugoročno održivo rešenje koje značajno unapređuje kvalitet života naših korisnika i njihovih porodica, istovremeno smanjujući pritisak na zdravstveni sistem. Investicija u ovu uslugu nije samo trenutna podrška već i strateško ulaganje u zdravije i samostalnije društvo, utemeljeno na jačim međuljudskim vezama i opštem blagostanju.

Literatura:

- [1] Zakon o socijalnoj zaštiti (2022). Preuzeto 14.02.2024. ,
https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_socijalnoj_zastiti.html
- Zakon o socijalnoj zaštiti (2011). Preuzeto: 18.06.2024.
<https://www.minrzs.gov.rs/sites/default/files/2018-11/Zakon%20o%20socijalnoj%20zastiti.pdf>
- [2] Гордана Матковић, Жарко Шундерић и Лазар Муждало (2023): „Мапирање услуга социјалне заштите и материјалне подршке у надлежности јединица локалних самоуправа у Републици Србији 2021.”
- [3] Zakon o lokalnoj samoupravi (2021), Preuzeto 14.02.2024. ;
https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_lokalnoj_samoupravi.html
- [4] Mr Nadežda Satarić i saradnici(2013) „ANALIZA PRIMENE ZAKONA O SOCIJALNOJ ZAŠTITI U DELU NOVČANIH SOCIJALNIH POMOĆI I COST BENEFIT ANALIZA SERVISA POMOĆ U KUĆI ZA STARA LICA”
http://www.amity-yu.org/wp-content/uploads/2017/02/primena_zakona_o_socijalnoj_zastiti_i_nsp_za_stare_2013_amity.pdf

- [5] Republika Srbija(2023);Zavod za statistiku "MESEČNI STATISTIČKI BILTEN 12/2023",
<https://publikacije.stat.gov.rs/G2024/Pdf/G20243003.pdf>
- [6] Mirjana Rašević (2016); "MIGRACIJE I RAZVOJ U SRBIJI",
<https://serbia.iom.int/sites/g/files/tmzbd11126/files/documents/Migracije%2520i%2520razvoj%2520u%2520Srbiji.pdf>
- [7] Republika Srbija(2023); Zavod za statistiku; "Unutrašnje migracije, 2022."
<https://publikacije.stat.gov.rs/G2023/Html/G20231189.html>
- [8] Službeni glasnik(2019) : "Pravilnik o bližim uslovima i standardima za pružanje usluga socijalne zaštite", Preuzeto 24.02.2024.
<https://www.paragraf.rs/propisi/pravilnik-blizim-uslovima-standardima-pruzanje-usluga-socijalne-zastite.html>
- [9] Južne vesti(2016): "Preševljani na razglednicama ispisivali zahteve nadležnima", Preuzeto 05.03.2024.
<https://www.juznevesti.com/Drushtvo/Presevljani-na-razglednicama-ispisivali-zahteve-nadleznima.sr.html>
- [10] Opština Tivat (2024): „Uspešna realizacija usluge pomoć u kući“, Preuzeto 27.03.2024.
<https://opstinativat.me/uspjesna-realizacija-usluge-pomoc-u-kuci/>
- [11] Crveni krst Tuzla(2024), „Program nege i pomoći u kući“, Preuzeto 27.03.2024.
<https://crvenikriztuzla.ba/program-njege-i-pomoci-u-kuci/v>
- [12] European observatory on health systems and policies (2012) „Home care across europe“, Preuzeto 20.06.2024.
<https://www.nivel.nl/sites/default/files/bestanden/Home-care-across-Europe-case-studies.pdf>
- [13] Savez gradova i opština (2024): „Stalna konferencija gradova i opština“, Preuzeto 04.07.2024.
<https://skgo.org/projekat/institucionalna-podrska-skgo-druga-faza/modeli-akata?page=14>